

שאלה: בימי חג סוכות אומרים הלל שלם, עם ברכה, בכל שמונה ימי החג (כולל שמיני עצרת). אבל בחג פסח אומרים הלל שלם רק ביום הראשון, ובשאר הימים אומרים רק חצי הלל. מה ההבדל בין החגים? ורק חלק מהאשכנזים אומרים ברכה על חצי הלל. אבל לדעת הגר"א ועוד הרבה, אין לברך על חצי הלל. מה הטעם לזה?

תשובה: חז"ל עצמם שאלו שאלה זאת, וענו (ערכין י ע"ב) כי בחג סוכות יש הבדל בין הקרבנות המובאים בכל יום ויום. ביום ראשון 13 פרים, ובכל יום אחר כך מביאים פחות, יום שני 12, יום שלישי 11 וכן הלאה. אבל בחג הפסח יש אותו הקרבן יום ויום ואין בזה חידוש.

כדי להבין מה השמחה הגדולה שמפני זה ישיר כלל ישראל הלל שלם בכל יום ויום? אלא לדעתי זה שייך לפזמון "אחד מי יודע" שאומרים בסוף ליל הסדר. מספר שלוש עשרה הוא מול י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם וי"ג מדות של רחמים (שמות ל"ד). ומספר 12 מול י"ב שבטי ישראל. וכן הלאה עד נגיע למספר שבעה.

טעם זה שמסרו לנו חז"ל מניח את הדעת. אבל יש לתמוה שרבי יוסף קארו מצא לנכון להביא טעם דרשני למניעת אמירת הלל שלם בשביעי של פסח. ב"בית יוסף" על הטור (סי' תצ"ד"ה כל הימים) מביא בשם מדרש "הרנינו" (זהו קובץ מדרשים שאבד מעם ישראל, ורק הובא ממנו בקדמונים, כמו ילקוט שמעוני) "שאין גומרים ההלל כל ימי הפסח לפי שנטבעו המצריים, וכתב 'בנפול אויבך אל תשמח' עכ"ל.

דרשה זאת דחויה. לא רק מפני שחז"ל נתנו טעם אחר, המספיק טוב, אלא הוא מופרך לגמרי. כי גם בעת קריעת ים סוף, עת שטבעו המצריים, עם ישראל אמר שירה "אז ישיר". ואמנם בגמרא (סנהדרין לט ע"ב) הודיעו חז"ל שהקב"ה מנע מהמלאכים מלומר שירה כי "מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה?" אבל מסביר שם מהרש"א כי המלאכים הם רק צד שלישי בענין, לא מעורבים בהצלה. אבל ישראל הניצולים הם בודאי חייבים לומר שירה!

ועוד קושיא חזקה יש על מדרש זה. אם אמנם טבעו המצרים זה היה ביום השביעי בלבד, ומדוע אם כן לא נאמר שירה ביום שני של חג, שלישי ורביעי וכו'? ואם תאמר גזרו על הכל, אם כן מדוע ביום ראשון כן אומרים הלל? ועוד יותר קשה מזה, ביום ראשון של פסח מתו כל הבכורים במצרים, עד "אין בית שאין שם מת" (שמות יב, ל). והיא יללה גדולה ועצומה. ומדוע אנו אומרים אז הלל בו ביום? וגם אמרו הלל בעת אכילת קרבן פסח, שהיה גם בחצות ליל פסח, עת מכת בכורות?

בענין שאלתך מדוע יש שאינם מברכים על חצי הלל, דע לך כי רק י"ח ימים בשנה אומרים את ההלל השלם. 8 ימי סוכות, 8 ימי חנוכה, יום ראשון של פסח ויום שבועות. מה שאומרים הלל בראש חודש הוא רק מנהג. וכדי שלא נחשוב שזהו ההלל האותנטי, מדלגים פרקים מהאמצע. וכאן חלוקים הדעות. לפי רמב"ם (סוף הלכות ברכות) לברך ברכה כאשר חז"ל לא תקנו זאת, היא ברכה לבטלה ונענשים על כך. ולפי רבנו תם (התוספות) מותר לברך לפי מנהג ישראל.

עד כדי כך אין קריאת חצי ההלל בדרגה של הלל האמתי, כי מובא ע"י ר' שמחה, תלמידו של רש"י (מחזור ויטרי, עניני ראש חודש, פסקא רכז) כי רש"י לא ברך על ההלל ההוא, וגם קרא בו בעת שהיה יושב, ולא נעמד בו.

צריכים לדעת מה עיקר ומה טפל.